

Ewa Piesiewicz, Dorota Wróbel

Zabytki architektury i budownictwa w województwie leszczyńskim w latach 1975-1999

Ochrona Zabytków 53/4 (211), 419-426

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZABYTKI ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA W WOJEWÓDZTWIE LESZCZYŃSKIM W LATACH 1975–1999

Województwo leszczyńskie powstało w 1975 r. z terenów należących do dawnych województw: poznańskiego, zielonogórskiego i wrocławskiego. W granicach województwa znajdowało się 19 układów urbanistycznych i zespołów zabudowy miejskiej, 170 zamków, pałaców i dworów, 207 kościołów, klasztorów i kaplic oraz synagog i zborów, 182 parki, 219 obiektów dawnej techniki i przemysłu i około 400 cmentarzy wyznaniowych i wojennych.

W l. 1976–1990 na terenie woj. leszczyńskiego kontynuowano prace konserwatorskie rozpoczęte w latach poprzednich oraz podjęto prace przy obiektach wcześniej nie konserwowanych. W omawianym okresie funkcję Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków pełnili: mgr Wawrzyniec Kopczyński (od 1 VII 1975 r. do 31 X 1989 r.), mgr Odon Napierała (od 1 XI 1989 r. do 31 XII 1989 r.), mgr inż. arch. Małgorzata Mikołajczak (od 1 I 1990 r. do 31 XII 1990 r.).

Pracami objęto 100 obiektów architektury (nie licząc obiektów prywatnych i komunalnych): 38 zamków, pałaców i dworów, 31 klasztorów, kościołów, synagog i zborów, 21 wiatraków, 10 ratuszy i obiektów publicznych.

W omawianym okresie założono karty ewidencyjne dla 1183 budynków mieszkalnych, 207 zespołów sakralnych, 1956 zespołów pałacowo-folwarcznych, 219 obiektów dawnej techniki i przemysłu, 74 kapliczek. Wykonano 1485 ekspertyz, dokumentacji naukowo-technicznych, dokumentacji budowlanych oraz opinii konserwatorskich. Przygotowano 68 dokumentacji historyczno-architektonicznych dla zabytków Góry Śląskiej, Leszna, Śmigła, Wąsosz, Wschowy oraz obiektów pałacowych i sakralnych.

Pracom konserwatorskim poddano obiekty od okresu romańskiego po bezstylowe XIX-wieczne. Liczną grupę wśród nich stanowią zespoły barokowe.

GŁOGÓWKO (gm. Piaski)

Zespół klasztorny (Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri) i kościół p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP i św. Filipa Neri

Nr rej. 138/570/A/Le z 19 V 1956 r.

Jedno z najcenniejszych założeń barokowej architektury sakralnej w Polsce, o wybitnych walorach historycznych i kompozycyjno-krajobrazowych. Kościół p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP. Obiekt budowany przy udziale J. i J. Catenazzich w 1675 r. i po

1679 — wzorowany na kościele Santa Maria della Salute w Wenecji. Kopuła z latarnią i hełmy wież z l. 1726–1728 wg proj. P. Ferrariego. We wnętrzu bogata dekoracja stiukowa i wyposażenie barokowo-rokokowe. Budynki klasztorne późnobarokowe datowane na l. 1732–1748 wzniesione wg projektu Pompeo Ferrariego. W skład zespołu wchodzi ponadto, datowane na XVIII w. szpital, zajazd zw. Nadolnik oraz kaplica.

Od 1975 r. prowadzone są kompleksowe prace konserwatorskie oraz modernizacyjne związane z potrzebami użytkowymi. Zespół

Głogówko, kościół p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP i św. Filipa Neri. Fot. T. Palacz

o doniosłym dla historii i sztuki polskiej znaczeniu wymaga bezwzględnie ścisłego przestrzegania wytycznych konserwatorskich w zakresie lokalizacji i formy architektonicznej projektowanych w jego obrębie obiektów, co potwierdza prowadzona od 1984 r. niewłaściwa i degradująca widok kompleksu rozbudowa budynku gospodarczego.

Wykonawca: firmy rzemieślnicze.

Inwestor: Wojewódzki Konserwator Zabytków w Lesznie i Kongregacja.

W l. 1992–1994 prowadzono prace przy więźbie i pokryciu prezbiterium na bazylice. W l. 1995–1998 przeprowadzono kapitalny remont dachów budynków klasztornych na łączniku między bazyliką a klasztorem oraz nad północnym i wschodnim skrzydłem klasztoru. Wykonano prace blacharsko-dekarskie, przełożono dachówkę ceramiczną, wymieniono zniszczone części konstrukcji więźby, wykonano nowe opierzenia z blachy cynkowej. Przeprowadzono remont generalny kaplicy kongregacyjnej.

Inwestor: Kongregacja Oratorium św. Filipa Neri z częściowym dofinansowaniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lesznie.

KRZYCKO WIELKIE

Dwór

Nr rej. 198/62A z 1965 r.

Wzniesiony ok. poł. XVIII w. dla Kotwiczów-Krzyckich. Barokowy. Murowany z cegły, otynkowany, parterowy na rzucie prostokąta z dwoma narożnymi alkierzami w fasadzie, przykryty wysokimi, czterospadowymi łamanymi dachami. W dachu korpusu wystawki. Po 1960 r. adaptowany na Ośrodek Zdrowia, następnie opuszczony. Od 1994 r. stanowi własność prywatną.

Od 1996 r. prowadzone są w obiekcie prace remontowe i adaptacyjne. Wykonano dotychczas m.in. wymianę odsloniętych belek stropowych w korpusie, założono betonowe posadzki, pogłębiono piwnice, przeprowadzono remont konstrukcji dachu, do-

cięplono poddasze, odnowiono elewację, wymieniono elementy obróbek blacharskich na miedziane. Naprawiono i odnowiono stolarkę okienną i drzwiową, przeprowadzono renowację wystroju sufitów części mieszkalnej.

Inwestor: właściciel obiektu.

LESZNO

Kościół parafialny p.w. Św. Krzyża

Nr rej. 90/37/A/Le z 20 I 1953 r.

Pierwotnie zbór luterański budowany w l. 1711–1720 wg proj. prawdopodobnie Pompeo Ferrariego, z wieżą z 1782 r. wg koncepcji Karola M. Franza. Po 1945 r. opuszczony, od 1979 r. przeznaczony na kościół katolicki. Budowla halowa, na planie złożonym z dwóch układów geometrycznych umieszczonych jeden wewnątrz drugiego. W kompozycji dekoracji elewacji i w formie sklepienia kościół jest barokowy.

Remont prowadzony od 1982 r.

Inwestor: Wojewódzki Konserwator Zabytków w Lesznie i Parafia.

Od 1994 r. prowadzono prace remontowo-konserwatorskie obiektu. Wykonano m.in. prace malarskie i renowacyjne wnętrz kościoła, w tym prace przy renowacji ołtarza, ambony, chrzcielnicy. Przeprowadzono doraźny remont więźby dachowej i pokrycia prezbiterium.

Inwestor: Parafia z dofinansowaniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lesznie.

Kościół p.w. św. Mikołaja

Nr rej. 40/271/A/Le z 1932 r.

Budowę obecnego kościoła rozpoczęto ok. 1682 r. lub 1687 r. wg proj. Jana Catenaciego z fundacji Bogusława Leszczyńskiego, częściowe ukończenie prac — do 1695 r. Po pożarze 1707 r. przykryto kościół dachem dwuspadowym. W l. 1725–1737 ukończono prezbiterium i zapewne wieże. Po 1740 r. zwieńczono wieże barokowymi hełmami. W l. 1905–1907 przeprowadzono neobarokową rozbudowę od wschodu wg proj. arch. Guldenpfenninga z 1897 r.

Murowany z cegły i otynkowany. Pierwotnie na rzucie prostokąta, po rozbudowie z transeptem. Fasada dwuwieżowa. Wnętrze halowe, przekryte sklepieniami kolebkowymi na gurtach, z bogatą dekoracją sztukatorską z k. XVII i pocz. XVIII w.

W l. 1987–1988 wykonano remont dachu, w 1989 r. malowanie wnętrza. W l. 1992–1998 przeprowadzono kompleksowe prace renowacyjne elewacji kościoła z całościowym odkuciem tynków i nałożeniem nowych na zaprawie wapiennej, wykonano prace konserwacyjne i uzupełniające detal architektoniczny, dokonano osuszenia ścian.

Inwestor: Parafia z dofinansowaniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lesznie.

Dawne *gimnasium academicum* Braci Czeskich

Obecnie Archiwum Państwowe. Budynek wzniesiony ok. 1712 r., barokowy, wielokrotnie przebudowywany. Murowany, piętrowy, tynkowany. Fasada rozczłonkowana pilastrami korynckimi. Kryty dachem czterospadowym.

Od 1992 r. prowadzono prace remontowe obiektu. Wykonano m.in. osuszenie murów budynku systemem Aquant, remont kapitalny połaci dachowych — wymianę pokrycia dachówki ceramicznej. Założono nowe opierzenia, rynny i rury spustowe. Naprawiono zewnętrzne tynki (odbito stare i założono nowe) od poziomu terenu do okien parteru oraz uzupełniono tynk w innych miejscach elewacji.

Inwestor: użytkownik obiektu, z dofinansowaniem z budżetu Wojewody.

Ratusz

Nr rej. 94/389/A/Le z 1953 r.

Wzniesiony w l. 1637–1639. Zniszczony w pożarze w 1656 r., odbudowany wraz z wieżą w 1660 r. przy współudziale budowniczego leszczyńskiego Marcina Woidy. Zniszczony ponownie w 1707 r., odbudowany w obecnej postaci w l. 1707–1708 wg proj. arch. Pompeo Ferrariego. Po pożarach w 1767

i 1790 r., które zniszczyły wieżę i dachy, odbudowany w 1786 r. i w l. 1804–1817. W 1906 r. częściowa przebudowa parteru. Barokowy, usytuowany pośrodku rynku. Murowany z cegły, otynkowany, trójkondygnacyjny z wieżą zwieńczoną hełmem pośrodku fasady. Elewacje rozczłonkowane lizajnami, na narożach opięte kolumnami (korpus) i pilastrami (wieża).

W l. 1993–1998 przeprowadzono w obiekcie kompleksowe prace remontowo–konserwatorskie i rewaloryzacyjne wg proj. arch. J. Gurawskiego i R. Gzyła. Wykonano m.in. wymianę i remont stropów z drewnianych na niepalne, wprowadzono pełne ceglane sklepienie w sieni i współczesne konstrukcje o formach krzyżowego sklepienia w kawiarni, osuszono mury metodą iniekcji i zabezpieczono je przed wilgocią, wykonano pełną wymianę konstrukcji i korektę geometrii dachu. Przeprowadzono rekonstrukcję i otwarcie łęków w części pomieszczeń przyziemia, wyburzono wtórne ścianki działowe zakłócające czystość układu pomieszczeń. Wykonano także całościowy remont hełmu wieży z częściową wymianą i rekonstrukcją drewnianej konstrukcji, pełną wymianę miedzianego pokrycia blachą. Zakonserwowano balustrady wieżowe i przegrody osłonowe, odnowiono tarcze zegarowe, zakonserwowano elementy metalowych balustrad. Odnowiono elewacje ze skuciem starych tynków i założeniem nowych oraz konserwacją i uzupełnieniem detalu architektonicznego, powiększono otwory okienne wtórnie przemurowane, wymalowano elewacje. Wymieniono stolarkę. Całkowicie wymieniono instalacje.

Wykonawca: firma „Retro” Konserwacja Zabytków z Poznania.

Inwestor: Urząd Miasta z dofinansowaniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lesznie.

LUBIN (gm. Krzywiń)

Zespół klasztorny benedyktynów

Nr rej. 115/530/A/Le z 19 II 1955 r. i 1493/A/Le z 9 IX 1994 r.

Leszno, ratusz. Fot. J. Miecznikowski

Fundowany ok. 1076 r. Obecny kościół (nr rej. 10/35/A z 1932 r.) p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny założony na planie krzyża utworzonego przez romańską nawę z k. XII–XIV w., gotyckie prezbiterium sprzed poł. XV w. i transept — dwie barokowe kaplice z 1 poł. XVII w. Od zachodu wieża z XII w., przebudowana w XV w., w poł. XVII w. wzmocniona ceglanyymi przyporami i zwieńczona hełmem. Sklepienia i polichromia wnętrza z 1 poł.

XVII w., bogate wyposażenie późnobarokowe i rokokowe z l. 1730–1739 i 2 poł. XVIII w.

Kontynuowane są prace remontowo–konstrukcyjne wieży kościoła klasztornej, w tym prace zabezpieczające w partii fundamentów, które zostały poprzedzone szeregiem ekspertyz dotyczących stanu technicznego. Wykonano strop i posadzkę nad kryptą zachodnią, odkrytą dzięki wieloletnim badaniom archeologicznym.

Inwestor: Wojewódzki Konserwator Zabytków w Lesznie z dofinansowaniem przez Wojewodę Leszczyńskiego.

MIEJSKA GÓRKA-GORUSZKI (gm. Miejska Górka)

Kościół i klasztor reformatów

Nr rej. 43/309/A/Le z 20 XII 1932 r. i 207/107/A/Le z 1 VI 1968 r.

Budowę obecnego kościoła i zapewne klasztoru rozpoczęto w 1742 r. — konsekracji kościoła dokonano w 1745 r. Klasztor przebudowany w 1745 r. i w l. 1846–1865. Zespół późnobarokowy. Kościół klasztorny p.w. Św. Krzyża jednonawowy, całkowicie podpiwniczony: z tzw. kościołem dolnym i kaplicą grobu św. Franciszka. Wnętrze kościoła przekryte sklepieniem zwierciadlanym. Kościół nakryty dachem dwuspadowym. Fasada opilstrowna, zwieńczona szczytem z wolutowymi spływami.

W l. 1996–1998 przeprowadzono prace remontowo-konserwatorskie przy odnowieniu tynków elewacji północnej budynku klasztoru oraz elewacji wschodniej i fasady kościoła.

Inwestor: Zgromadzenie reformatów z dofinansowaniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lesznie.

PĘPOWO

Zespół pałacowo-parkowy i oficyna I i II

Nr rej. 98/496/A/Le z 7 IX 1954 r.

Nr rej. 189/77/A/Le z 30 X 1964 r.

Pałac zbudowany w k. XVII w. przez Adama Konarskiego. W l. 1760–1790 przekształcony i rozbudowany przez Józefa Mycielskiego na okazałą, późnobarokową rezydencję o założeniu osiowym, zamkniętą od strony wschodniej parkiem uzupełnionym w XIX w. o elementy krajobrazowe, od strony zachodniej — dziedzińcem i usytuowanym po bokach drogi dojazdowej podwórzami gospodarczymi. Centrum założenia stanowi pałac z czterema narożnymi

alkierzami, z których frontowe połączone są z prostopadłe ustawionymi oficynami za pomocą ćwierćkolistych bramek tworząc dziedzińiec honorowy. Zachowana późnobarokowa i rokokowa stolarka drzewiowa i dekoracje sztukatorskie. W salonie na piętrze panorama Zatoki Neapolitańskiej z ok. 1880 r. Do 1975 r. obiekt był użytkowany jako szkoła i w tym okresie został zrujnowany.

Prace remontowo-konserwatorskie rozpoczęto po przejęciu zespołu przez Stadnię Koni w Pępowie. Przeprowadzono kompleksowe prace remontowo-konserwatorskie i adaptacyjne, z uwzględnieniem w programie użytkowym reprezentacyjnych wnętrz.

Wykonawca: PP PKZ z Poznania.

Inwestor: Stadnina Koni w Pępowie.

W 1995 r. odtworzono i zrekonstruowano jeden bieg schodów kamiennych w elewacji ogrodowej pałacu. Przeprowadzono montaż i konserwację jednego biegu schodów reprezentacyjnej klatki schodowej oraz renowację jednego (wschodniego) brytu *Panoramy Neapolitańskiej*.

Inwestor: Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa.

POPOWO STARE (gm. Przemęt)

Pałac

Nr rej. 29/A/Le z 1952 r.

Budynek wzniesiony ok. 1775–1785 dla Ignacego Szoldrskiego. Przy budowie i dekoracji wnętrz czynny był arch. Ignacy Graff. Obiekt późnobarokowy, murowany, otynkowany, parterowy z częścią środkową piętrową, kryty dachem mansardowym. Elewacje artykułowane pilastrami. Zachowana dekoracja sztukatorska elewacji i wnętrza.

Od 1994 r. własność prywatna. Właściciel obiektu aktualnie prowadzi prace remontowo-konserwatorskie. Wykonano m.in. całościowe prace rewaloryzacyjne elewacji, naprawiono mury, uzupełniono i wymieniono zniszczone cegły, założono nowe tynki, przeprowadzono konserwację sztukatorskiego detalu. Otynkowano i wymalowano wnętrza,

z odtworzeniem sztukaterii. Położono posadzki, uzupełniono drewnianą stolarkę. Prowadzono prace dekarsko-blaharskie.

Inwestor: właściciel z dofinansowaniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lesznie.

PRZEMĘT

Kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzyciela i klasztor (zespół pocysterski)

Nr rej. 34/197/A/Le z 1932 r. (kościół). Nr rej. 313/417/A/Le z 1968 r. (klasztor).

Kościół pocysterski, obecnie parafialny, barokowy, murowany, wzniesiony w l. 1651–1690 przy udziale Jerzego Catenaciego. Po pożarze w l. 1758–1759 odbudowany w nieco zmienionej formie. Fasada dwuwieżowa — hełm wieży północnej z 1725 r., południowej odtworzony w 1984 r.

Klasztor z 1604 r., częściowo rozebrany po 1914 r. Zachowany krużganek przy południowej ścianie kościoła i wolnostojące skrzydło południowe.

W budynku kościoła wypoinowano fasadę, wymieniono stolarkę okienną, przełożono dach nad zakrystią i krużgankiem. Założono nowe pokrycie dachu z dachówki ceramicznej nad wolnostojącym budynkiem klasztoru.

Inwestor: Parafia z dofinansowaniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lesznie.

RYDZYNA

Doskonały przykład miasta rozplanowanego wg zasad XVIII-wiecznej urbanistyki barokowej, projektu I. Graffa. W rynku kamieniczki XVIII-wieczne, ratusz oraz w centralnym punkcie kamienny pomnik Św. Trójcy.

Dom, Rynek 7

Nr rej. 230/203/A/Le z 30 VIII z 1968 r.

Wzniesiony w 1734 r., przebudowany w 1902 r. Dwukondygnacyjny z użytkowym poddaszem, nakryty dachami dwu i trójspadowymi. We wnętrzu tylnego traktu zachowana sala ze stropem belkowym.

W l. 1982–1986 przeprowadzono remont kapitalny, w tym

Rydzyna, zamek po konserwacji — elewacja północna. Fot. A. Łuczak

wzmocnienie murów i fundamentów, wymianę więźby, nowe pokrycie dachu, konserwację belkowego stropu, prace tynkarskie i stolarskie.

Inwestor: Gminny Ośrodek Kultury w Rydzynie przy dofinansowaniu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lesznie.

Dom, Rynek 17

Nr rej. 235/208/A/Le z 30 VIII 1968 r.

Wzniesiony w 1731 r. jest jednym z najstarszych domów w Rydzynie. Założony na rzucie prostokąta, w części tylnej nieco węższy, parterowy z użytkowym poddaszem, przykryty dachem dwuspadowym. Konstrukcja większości ścian szachulcowa, wypełniona gliną.

W 1985 r. przeprowadzono prace remontowo-konserwatorskie: wzmocniono fundamenty od strony południowej, skotwiono zarysowane mury we wnętrzu, wymieniono klatkę schodową, ocieplono poddasze, wymieniono deski szczytu i pokrycie dachu, instalację elektryczną, wykonano roboty tynkarskie i malarskie. Obiekt przeznaczono na bibliotekę.

Inwestor: Urząd Miasta i Gminy w Rydzynie.

Zespół zamkowy

Nr rej. 24/52/A/Le z 29 IV 1930 r.

Zamek zbudowany na przełomie XIV i XV w. został przebudowany przez Rafała Leszczyńskiego pod k. XVII w.; spalony w 1707 r., Przejęty w 1738 r. przez Sułkowskich, od 1742 r. przebudowany wg proj. Karola Marcina Frantza. Do 1786 r. Sułkowscy przeprowadzili kilkakrotną przebudowę rezydencji. W 1945 r. zamek spalony w 80%. Od 1953 r. podejmowano próby odbudowy.

W 1971 r. sporządzono projekt adaptacji zamku, w pierwszej wersji na Wojewódzki Szpital Kolejowy, w drugiej — na centrum szkoleniowo-konferencyjne i hotel. W projekcie sformułowano maksymalny program konserwatorski zwłaszcza dla wystroju sztukatorskiego oraz wnętrza II piętra, dawnego barokowego *piano nobile*. Zachowano w zasadzie bez podziałów amfiladę monumentalnych wnętrz, co jest szczególnie ważne w aspekcie historycznym. Najbogatszy wystrój wnętrz występował w obrębie II piętra, a w przybudku I w skrzydle wschodnim, w pobliżu reprezentacyjnego wejścia od strony parku. Przyziemie w części wschodniej kryje relikty zamku gotyckiego, w pozostałej

łaźnie i inne obiekty służące do odpoczynku, pierwotnie ornamentowane, obecnie — z wyjątkiem altan w westybulu I piętra — pozbawione ozdób.

Dekoracje wnętrz i rozmach architektoniczny kwalifikują zamek rydzynski jako dzieło unikatowe w skali kraju, dorównujące poziomem królewskiemu Wilanowowi. XVIII-wieczne dekoracje rydzynskie miały wystarczającą dokumentację naukową do pełnej rekonstrukcji, dzięki czemu mogą dzisiaj radować oko i budzić podziw zwiedzających. Zdaniem Wawrzyńca Kopczyńskiego, nieżyjącego już dzisiaj Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lesznie odbudowę zespołu zamkowego w Rydzynie należy uznać za jedno z najważniejszych przedsięwzięć w powojennej historii restytuowania największych założeń przestrzenno-architektonicznych w Polsce. Zespół rezydencyjny w Rydzynie, który uległ zniszczeniu w stopniu porównywalnym z Zamkiem Królewskim w Warszawie i poza unikatowym XVIII-wiecznym układem przestrzennym, posiadał szczególne wartości artystyczne, pozostał doniosłym dokumentem historycznym, nie tylko jako świadectwo mecenatu Leszczyńskich i Sułko-

wskich, ale także znaczących dla Wielkopolski przemian politycznych, społecznych, gospodarczych i kulturowych od XVII do XX w. Pomocny w odbudowie był trafny wybór użytkownika, którym zostało Stowarzyszenie Inżynierów i Mechaników Polskich NOT. Przesądziło to o dalszych losach zespołu, charakterze odbudowy i docelowej adaptacji. Prace konserwatorskie rydzyskiego zamku trwały od 1971 do 1990 r. W przyjętym szerokim programie ustalono współczesne przystosowanie tej części, dla której nie zachowały się żadne przekazy ikonograficzne oraz rekonstrukcję wystroju pomieszczeń mających dokumentację fotograficzną. Ocena trafności wyboru przyjętej koncepcji odbudowy po okresie dotychczasowych realizacji i aktualnym stanie zespołu upoważnia do następujących spostrzeżeń: 1. na miarę posiadanych możliwości i złożonych uwarunkowań przywrócono rydzyskiemu zamkowi należną mu rangę, wzbogacając krajobraz kulturowy miejsca przed degradacją i zniszczeniem; 2. w stopniu optymalnym pogodzono współczesne funkcje użytkowe z pełnym poszanowaniem zachowania pierwotnego układu i rekonstrukcji reprezentacyjnych wnętrz, którym niezależnie od zróżnicowanego charakteru przywrócono wizualny walor stylowy; 3. poddano starannym zabiegom konserwatorskim zachowane elementy wystroju oraz te, które odkryto w trakcie prowadzonych prac; 4. krytycznie należy ocenić podjętą rekonstrukcję malarstwa J. Neunhertza na plafonie Sali Balowej, wykonaną częściowo na podstawie czarno-białej dokumentacji fotograficznej.

Wykonawca: PP PKZ z Poznania.

Inwestor: Wojewódzki Konserwator Zabytków w Lesznie.

W l. 1992–1997 przeprowadzono m.in. prace w oficynach zespołu zamkowego: remont wschodniej oficyny zamkowej, w tym prace zabezpieczające konstrukcji i wzmocnienie ścian budynku, wymiana systemu ogrzewania z węglowego na gazowe. Zrekon-

struowano łącznik oficyny zachodniej.

Inwestor: Kuratorium Oświaty w Lesznie z dofinansowaniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lesznie.

Kościół parafialny p.w. św. Stanisława bp.

Nr rej. 22/50/A/Le z 1932 r.

Wzniesiony na miejscu poprzedniego w l. 1746–1751 z fundacji Aleksandra Józefa Sułkowskiego wg proj. K. M. Frantza. Rzeźby i kapitele wykonał w 1748 r. Krysztian Grünwald, sztukatorska dekoracja wg proj. I. Graffa z l. 1785–1786.

Kościół późnobarokowy. Murowany, otynkowany. W fasadzie dwukondygnacyjna wieża, opięta na narożach ukośnymi pilastrami. Korpus na rzucie prostokąta, wewnątrz nawy o kształcie wydłużonego ośmioboku.

W 1991 r. założono nowe posadzki marmurowe na nowym utwardzonym podłożu. W 1994 r. całkowicie zbito stare tynki i założono nowe, w 1996 r. pomalowano wnętrze oraz powierzchnie elementów drewnianych wyposażenia (po usunięciu wtórnych powłok malarskich).

Inwestor: Parafia.

Kościół ewangelicki p.w. Św. Krzyża

Nr rej. 184/643/A/Le z 1959 r.

Kościół wzniesiony w l. 1779–1783 wg proj. Ignacego Graffa. Późnobarokowy. Murowany z cegły, nieotynkowany. Salowy, ściany boczne nawy eliptycznie wybrzuszone. Wnętrze przykryte stropem z fasetą z dwukondygnacyjnymi emporami. Fasada jednowieżowa kryta kopulastym hełmem, elewacje rozczłonkowane pilastrami.

Od 1985 r. prowadzone są z przerwami prace adaptacyjne zboru na salę koncertową. W 1995 r. wykonano impregnację i osuszenie ścian. Wewnątrz przeprowadzono prace tynkarskie z uzupełnieniem sztukaterii. Wymieniono i uzupełniono stolarkę. Wykonano roboty posadzkarskie, montaż instalacji grzewczej, wymianę in-

stalacji elektrycznej. Wymieniono pokrycie kopuły wieży, uzupełniono ubytki i uszkodzenia cegieł w elewacjach.

Inwestor: Urząd Miasta z dofinansowaniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lesznie i przy dotacji z Funduszu Współpracy Polsko-Niemieckiej.

ŚWIĘCIECHOWA

Kościół parafialny p.w. św. Jakuba Większego Apostoła

Nr rej. 26/54/A/Le z 1932 r.

Kościół wzniesiony w 1 poł. XV w., w l. 1730–1750 całkowicie przebudowany. W 1798 r. odbudowa górnej części wieży, dachu i sklepienia nawy głównej zniszczonej przez pożar.

Kościół barokowy z gotycką wieżą. Murowany, z zewnątrz nieotynkowany. Korpus halowo-filary. Nawa główna kryta pozornym sklepieniem żaglastym.

W l. 1991–1992 oraz w 1995 r. wykonano tynkowanie wewnątrz kościoła i naprawę tynków na sklepieniu nawy głównej. Przeprowadzono prace remontowe konstrukcji i pokrycie hełmu wieży, wymianę pokrycia hełmu z blachy ocynkowanej na miedzianą.

Inwestor: Parafia z dofinansowaniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lesznie.

TRZEBINY (gm. Świąciechowa)

Zespół pałacowo-parkowy

Nr rej. 125/556/A/Le z 2 V 1956 r.

Pałac Gurowskich z ok. 1680–1690, gruntownie przebudowany po 1860 r. Założony na rzucie prostokąta z narożnymi kwadratowymi wieżami i wewnętrznym dziedzińcem. Murowany, piętrowy, usytuowany w parku krajobrazowym o pow. 6,1 ha.

Pałac po 1945 r. niewłaściwie użytkowany, następnie opuszczony i popadający w ruinę, został przejęty w 1982 r. do remontu i zagospodarowania na siedzibę Wojewódzkiego Ośrodka Archeologicznego.

Prace ukończone w 1986 r. obejmowały remont kapitalny obiektu, w tym uzupełnienie uszkodzo-

Trzebiny, zespół pałacowo-parkowy. Fot. W. Stępień

nych stropów, wymianę więźby, wykonanie klatek schodowych, prace murarskie, tynkarskie, dekararskie, stolarskie, instalacyjne. Na parterze pomieszczenia adaptowano na pracownię, archiwum, w części wschodniej na mieszkanie i aneks socjalny. Na piętrze umieszczono część biurową, bibliotekę, sale ekspozycyjne.

Odtworzono regularną formę parku, nawiązującą do założenia barokowego oraz odbudowano altanę „czterech pór roku”.

Wykonawca: firmy rzemieślnicze.

Inwestor: Wojewódzki Konserwator Zabytków w Lesznie.

TRZEBOSZ (gm. Bojanowo)

Pałac

Nr rej. 176/619/A/Le z 1957 r.

Wzniesiony w 1 poł. XVIII w. dla Juliusza Augusta von Bothmer. W poł. XIX w. mocno zniszczony, w l. 1857–1860 odbudowany i częściowo przebudowany we wnętrzach. Późnobarokowy. Złożony z piętrowego korpusu i bocznego skrzydła krytych dachami czterospadowymi. Elewacje otynkowane, rozczłonkowane pilastrami. We wnętrzach zachowane częściowo sztukaterie z 1 poł.

XVIII i z poł. XIX w. Odkryte fragmenty barokowych polichromii stropu.

Od 1998 r. własność prywatna. Obecny właściciel rozpoczął prace remontowe. W pierwszej kolejności dokonano naprawy więźby nad korpusem, wykonano nowe łączenia i pokryto dach nową dachówką ceramiczną.

Inwestor: właściciel.

TUREW (gm. Kościan)

Zespół pałacowo-parkowy

Pałac Chłapowskich z ok. 1760–1770 r., przebudowany ok. 1820 r., z neogotycką dobudówką z 1830 r., w formie wieży. Nr rej. 192/44/A/Le z 21 I 1965 r. Wystrój wnętrz — sztukaterie głównego salonu z dekoracją motywów muzycznych — z l. 1770–1780, zapewne proj. I. Graffa. Park krajobrazowy o pow. 22 ha.

Pałac zniszczony i splądrowany w 1945 r. przejął ówczesny PGR. W 1951 r. przekazano go Stacji Badawczej Zakładu Biologii Rolnej PAN, która przeprowadziła remont bieżący na przełomie l. 70–80. XX w. Na zlecenie WKZ w Lesznie przeprowadzono remont kapitalny.

WŁOSZAKOWICE

Pałac

Nr rej. 136/567/A/Le z 12 V 1956 r.

Wzniesiony ok. l. 1749–1752 na planie trójkąta, jako pałacyk myśliwski dla księcia Aleksandra Józefa Sułkowskiego wg proj. architekta wywodzącego się z kręgu warszawsko-drezdeńskiego, na miejscu wcześniejszego, projektowanego przez Krzysztofa Bonadurę St. dla wojewody Krzysztofa Opalińskiego. Przebudowy w XIX i XX w. zniekształciły nieco jego

Trzebiny, pałac Gurowskich, ob. siedziba filii Wielkopolskiego Ośrodka Studiów. Fot. T. Tritt

Wschowa, kościół p.w. św. Józefa i klasztor franciszkanów. Fot. A. Łuczak

pierwotną, barokową kompozycję, w tym pierwotną kopułę.

Usytuowany na sztucznej wyspie otoczonej fosą, założony na rzucie równobocznego trójkąta o wklęsłych narożach, parterowy z trójkątną centralną salą zajmującą wysokość dwóch kondygnacji. Murowany z cegły, otynkowany. Elewacje artykułowane pilastrami i boniowane, poprzedzone zdwojonymi schodami z kamienną balustradą. Zwieńczony attyką. Nad wejściowym portalem okazały kartusz herbowy Sulima.

Od 1980 r. trwa remont kapitalny obiektu, początkowo z przeznaczeniem na Dom Kultury i Bibliotekę, ostatecznie na siedzibę Urzędu Gminy.

W l. 1991–1996 kontynuowano wcześniej rozpoczęty remont

pałacu. Prowadzono prace przy osuszeniu murów, prace dekarские, blacharskie, wykonano remont elewacji — prace murarskie i tynkarskie, w tym prace remontowe i konserwatorskie attyki oraz remont schodów wejściowych. Wymieniono w części stolarkę okienną i drzwiową. Odbito tynki i ponownie otynkowano wnętrza i pomalowano. Wykonano prace, sztukatorskie. Założono centralne ogrzewanie z kotłownią na olej opałowy i nowe instalacje: wodno-kanalizacyjną i elektryczną. Ocieplono poddasze. Przeprowadzono wstępne prace rewaloryzacyjne w parku w części regularnej, w części zwierzyńca uporządkowano rowy melioracyjne.

Inwestor: Gmina i Wojewoda Leszczyńskie oraz dofinansowanie

Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lesznie.

Kościół parafialny p.w. Trójcy Św.

Nr rej. 28/56/A/Le z 1932 r.

Wzniesiony w l. 1640–1643 z fundacji Krzysztofa Opalińskiego wg proj. lub przy udziale arch. Krzysztofa Bonadury St. Wczesnobarokowy. Murowany, otynkowany, jednonawowy z dwiema wieżami w fasadzie. Wnętrza sklepienie kolebką z lunetami.

W latach 1996–1998 przeprowadzono osuszenie murów, wykonano tynki zewnętrzne oraz wymieniono zawilgocone tynki wewnętrznie i zlikwidowano izolację pionową.

Inwestor: Parafia.

WSCHOWA

Kościół p.w. św. Józefa i klasztor franciszkanów

Nr rej. 691/53/A z 1955 r. (kościół), nr rej. 690/53/A z 1963 r. (klasztor).

Fundowany w 1457 r. Po pożarze odbudowany w l. 1629–1640 wg proj. arch. Krzysztofa Bonadury St. Kościół późnorennesansowy z bogatym, późnobarokowym wnętrzem, wieża z 1745 r.

W l. 1995–1998 przeprowadzono tynkowanie wieży kościoła klasztornej, szlifowanie i przełożenie posadzki „wazówki” wewnątrz kościoła.

Inwestor: Urząd Miasta i Gminy Wschowa z dofinansowaniem w trybie uchwały 179/78 RM.

Ewa Piesiewicz, Dorota Wróbel

ZABYTKI SZTUKI, RZEMIOSŁA ARTYSTYCZNEGO I TECHNIKI W WOJEWÓDZTWIE LESZCZYŃSKIM W LATACH 1984–1998

Pośród wielu zabytkowych obiektów poddawanych zabiegom konserwatorskim są te „duże” wymagające zaangażowania znacznych środków finansowych i te „mniejsze” ograniczające się do pojedynczych obiektów malarstwa sztalugowego, rzeźby polichromowanej, czy też wyrobów rzemiosła artystycznego. Niewątpliwie do tej pierwszej grupy można

zaliczyć konserwację malowideł ściennych we Wschowie i Lubiniu.

BIAŁCZ STARY (gm. Śmigiel)

Kościół parafialny p.w. Wszystkich Świętych

Obraz *Matki Bożej z Dzieciątkiem*

Nr rej. 276/B/Le z 9 VI 1973 r.

Ekspozowany w ołtarzu głównym obraz (w typie *Matki Bożej Śnieżnej*) pochodzi z 1641 r.; na znacznej powierzchni przysłonięty jest srebrną sukienką z 1 ćw. XVIII w.

Konserwacja przeprowadzona w 1998 r. przyczyniła się do przywrócenia dawnych walorów artystycznych obrazowi, a równocześnie